

Vaxt var idi ki, oxuyan təhsil ardınca gedirdi, oxumayan da özünə bir sənət, peşə seçirdi. Sənədlərini ya 8-ci sinifdən, ya da tam orta təhsili başa vurduqdan sonra peşə məktəblərinə verib bir peşənin sahibi olmağa çalışanlar var idi. Bunu övladlarına valideynlər də məsləhət bilir, ona peşə seçməsində bacarıqlarını əsas götürməklə kömək edirdi. Beləliklə də bir məktəbin sonuncu sinfini bitirən gənclərin təxminən 10-u ali məktəbə, 3-5-i orta ixtisas məktəblərinə, 4-5-i isə peşə məktəblərinə daxil olurdu. Peşə məktəblərində isə onlar elə yetişdirilirdi ki, sabahın əsl peşə sahibinə çevrilir, həm dövlətə, cəmiyyətə xeyir verir, həm də öz ailə büdcələrini yarada bilirdilər.

Oxumaq dəbi

Bəs sonra necə oldu? Haradasa, 90-cı illərin sonlarından etibarən cəmiyyətimizdə 3 hadisə bir-birini izləməyə başladı. Birincisi, insanlar yeni bir xəstəliyə mübtəla oldu- kütləvi şəkildə ali təhsil almaq xəstəliyinə. Deməli, bu xəstəliyin patologiyası belə idi ki, hamının uşağı təhsil almalıdır. Oxudu, oxumadı, uşaqlar təhsilli olmalıdır. İkincisi, bu, bir dəbə çevrildi. Bütün valideynlər övladlarının ali təhsil alması üçün əlindən gələni etməyə başladılar. Üçüncüsü isə bu oldu ki, bəhsəbə cəmiyyəti ağışına aldı. Filankəsin uşağı oxudu, mənəmkə nə üçün oxumasın, qonşunun uşağı ali məktəbə girdi, mənəmkə nə üçün geri qalsın. Sağ olsun, o zamankı Dövlət İmtahan Komissiyası da bütün bunlar üçün çox optimal şərait yaradırdı. Yəni, gündən-günə balları aşağı endirib, ödənişli ixtisasların sayını artırmaqla valideynlərə kredit götürüb, borc alıb uşaqlarını universitetlərdə oxutmalarına şərait yaradırdı. Bu isə cəmiyyətin taleyində baş verən 3 hadisənin tələbatını artıqlaması ilə ödəyirdi. Odur ki, artıq peşə məktəblərinə ehtiyac qalmırdı.

Yəni, kütləvi şəkildə peşə məktəblərindən uzaqlaşma başlamışdı. Uşağının peşə məktəbində oxumasını sanki valideynlər özlərinə sığışdırmırdı.

Həmin illərin statistik göstəricilərinə nəzər salınsa, dediklərimiz təsdiqlənər ki, peşə məktəblərinə qəbulun səviyyəsi tamamilə aşağı enmişdi. Hələ arada bəzi peşə məktəbləri bağlandı. Və yaxud da sayları azaldıldı. Nəticədə isə universitetlərdə təhsil alanların sayı artdı. Oxumayanlar isə heç bir bacarığı və ya peşə təhsili olmadığına görə özlərinə iş tapmaqda çətinliklə üzləşdilər.

Həmçinin də universitetə aşağı balla daxil olanlar iş tapmaqda çətinlik çəkirdilər. Çünki işləmək üçün yenə də imtahan tələb olunur. Bu imtahanlarda isə suallar çətin olduğu üçün 200-250 bal ilə universitetə daxil olanların bu suallar qarşısında məəttəl-məəttəl baxmaqdan başqa çarəsi yox idi.

Bir-birindən gözəl peşələr

Bütün dövrlərdə peşə sahibləri olub ki, onlara el arasında "sənətkar", "usta" adları verilib. Məsələn, sürücülər tanıyısq ki, onlara yaşadığı rayonda hər kəs "usta" deyə müraciət edirdi. Çünki sənətinin sahibi idi. İllərlə insanları ən ucqar dağ kəndlərinin abadlıqdan kənar yolları ilə rayon, şəhər mərkəzlərinə aparıb gətirmiş, çalışdığı dövrdə heç bir qəza olmamışdı.

Avtomobil təmiri ilə məşğul olan peşə sahibləri tanıyısq ki, necə deyərler, əlləri qızıl kəsib. Yaşadığı ərazidə heç də ən yüksək vəzifədə çalışanlardan pis dolanmayıb.

Kamil bir palançı və ya yarımçıq papaqçılıq...

Qazancı əla olub. Nə üçün? Çünki sənətinin sahibi olub. Qarşısına qoyduğu məqsədə müvəffəqiyyətlə çatıb, olub usta. Həm hörməti olub el arasında, həm də qazancı.

Zərgərler tanıyısq, həqiqətdən də əlləri zərgər insanlar. Onların çox böyük zövqlə və incəliklə hazırladığı zinət əşyaları hər kəs tərəfindən təqdir olunub, sifariş sifariş üstünə gəlib. Qazancı da heç də müəllim, həkim, mühəndislərdən aşağı olmayıb.

Diş texnikləri tanıyısq. Evində və yaxud da yaşadığı kənd, qəsəbə, şəhərdə hansısa binanın bir-iki otağını kirayələyərək çalışıb. Bu işi görməsi üçün heç orta ixtisas tibb təhsili də olmayıb. Sadəcə kurslarda iştirak edib, peşənin sirlərini öyrənib. Həmin adamlar öləndək də diş texniki kimi çalışıblar. Xəstələri də dəstə-dəstə gəlib. Çünki seçdikləri peşəni dərinlən öyrəniblər. Qazancıları da əsla təhsilli adamların qazancıdan geri qalmayıb.

Dülgərler tanıyısq, adları yaşadıkları mahalla bir olub. Onların düzəltdiyi qapı-pəncərələr indi də evlərimizin yaraşığıdır. Böyük zövqlə, keyfiyyətlə taxta üzərinə kö-

çürdüüyü məhərrəti həmişə, necə deyərler, müştərisini baş üzərində edib belələrinin. İnsanlar qapı, pəncərə düzəltmək üçün aylarla növbə gözləməli olublar. Bu ustaların evləri də, həyətləri də, dolanışlıqları da ən yüksək vəzifədə çalışanlardan yaxşı olub.

Dərzi, pineçi, daş ustaları, xalçaçı, tərəvəzçilər tanıyısq ki, əlləri zərgər olub. Nəinki yaşadıkları yerdə, qonşu şəhər-kəndlərdə də məşhur olublar. Onların sorağı ilə insanlar kəndbəkənd, şəhərbəşəhər gəlib işlərini onlara gördürməyi məsləhət biliblər. Onlar da ki, hər zaman ən yüksək səviyyədə yaşayıblar. Əllərinin zəhməti, alınlarının təri ilə özləri üçün hərtərəfli şərait yaradıblar. Heç də təhsili olanlardan geri qalmayıblar.

Kamil bir palançı və ya yarımçıq papaqçılıq...

Beləliklə də bu qənaətə gəlmək olar ki, bəli, dahi şairimiz Nizami Gəncəvinin də dediyi kimi, kamil bir palançı olsa da insan, yaxşıdır yarımçıq papaqçılıqdan. Bəli, istər

orta ixtisas, ali, magistratura, aspirantura, istərsə də hər hansı peşə təhsili olsun, sənətə və peşəyə kamilcəsinə yiyələnmək, onu sevmək ən üstün cəhətlərdəndir. Belə olan təqdirdə ailən üçün hər zaman qazancın olacaq. Belə olan təqdirdə heç kimin qarşısında gülünc vəziyyətdə qalmayacaqsan.

Belə isə nə üçün bu gün övladlarımızı bir peşə öyrənməsi üçün peşə məktəblərinə yollamırıq və yaxud da hər hansı usta yanına qoymuruq. Nə üçün yenə də həmin 3 iddianı davam etdiririk? Xəstəlik, dəb və bəhsəbə iddialarını. Axi bilə-bilə ki, övladımız müəllim olmaq üçün yetərli savada malik deyil, mühəndis, tibb bacısı, feldşer, hərbi rəhbər, psixoloq (onlarla saya biləcəyimiz ixtisaslar var) olmaq üçün qabiliyyəti, bacarığı, səriştəsi yoxdur, onu nə üçün oxumağa vadar edirik, nə üçün illərlə ailə büdcəsinə ziyan vuraraq onu müəllim yanına hazırlıqlara göndəririk? Sonda isə görürük ki, həqiqətdən də bu uşaq bu sahələr üçün yaranmayıb. Biliyi, dünyagörüşü, xüsusilə də istək və arzusu müəllim, həkim, tibb bacısı, mühəndis olmaq üçün deyil. O, bu sənətlərdə özünü tapa bilmir. Elə bu səbəbdəndir ki, indi cəmiyyətimizdə yüzrlə insan var ki, hər hansı bir təhsili alıb, lakin gözəllik salonlarında manikürçü, saç kəsən, mağazalarda satıcı, idarə, müəssisələrdə texniki işçi kimi çalışır. Bu, onun göstəricisidir ki, valideynlərinin iddiası ilə zorla bir ali təhsil alıb, artıq özünü dərk edəndən sonra isə düşünüb, yox, bu sahə mənlik deyil. Yenidən hansısa kurslara, təlimlərə getməklə bacardığı işin qulpundan yapışmağa çalışıb. Bax, bu da son nəticə: ali təhsilli manikürçü, dərzi, pineçi, fəhlə və sair.

Uşaqlarımızın maraqlarını kəşf edək

Düşünməyə dəyər. Hələ də cəmiyyətimizdə ali təhsillə bağlı xəstəliyin, dəbin və bəhsəbəhsin tüğyan etdiyi bir şəraitdə söyləmək yerinə düşər ki, düşünmək gec deyil. Özümüze əziyyət verməyək. Qazandığımızı digər övladlarımızın ruzisindən kəsib hazırlıqlara verməyək. Uşaqlarımızın kiçik yaşlarından hansı peşəyə, sənətə maraqları olduğunu kəşf edək. Böyüdükcə onları istədikləri sahələrə istiqamətləndirək. Qoy onlar ali təhsilli de olsunlar, orta ixtisas təhsilli de. Qoy onlar dərzi, dülgər, manikürçü, tərəvəz ustası, xalçaçı, zərgər de olsunlar. Hazırda ölkəmizdə fəaliyyət göstərən peşə təhsili məktəblərində onlarla peşə təklif olunur. Onlardan yararlanmağa çalışmaq lazımdır.

Baxmayaraq ki, bu gün də Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən ballar endirilir. 200 bal toplayan abituriyentlərin ali məktəblərdə təhsil almaları üçün şərait yaradılır. Lakin gəlin valideyn olaraq özümüz daha dərinlən düşünək. Bizə bunların hansı sərf edir? 2-3 il hər ay 100-300 manat verib hazırlığa göndərdiyimiz uşaqlarımızın son nəticə olaraq 200 bal toplayıb ali təhsil almasını, yoxsa elmə marağının olmadığını hiss etdiyimiz andan etibarən hər hansı bir peşəyə yönəlməsimi? Onsuz da oxumaq həvəsi olmayan gənc ali təhsil alsada, özünü başqa bir peşədə tapacaq. Belə isə ailə büdcəsinə zərər vurmağa dəyərmi?

Axi peşələr də cəmiyyət üçün gərəkdir. Bəs hər birimiz ali təhsil alıb müəllim, mühəndis, həkim və sair olacağıqsa, bizim palatımızı kim tikəcək, dırnağımızı kim manikür edəcək, saçımızı kim kəsəcək. Maşınımızı kim təmir edəcək, xəyalımızdakı zinət əşyasını və yaxud qapı-pəncərələrimizi kim düzəldəcək?..

Kamil bir palançı, yoxsa yarımçıq papaqçılıq?..

Mətanət Məmmədova